

*До спеціалізованої вченої ради
ДФ 18.081.2023
Одеського національного університету
імені І.І.Мечникова*

**ВІДГУК
ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА
доктора юридичних наук,
професора Сурілової Олени Олексіївни
на дисертацію Підгородинської Юлії Ігорівни
на тему:**

**«Органи міжнародного контролю за дотриманням міжнародних
договорів про охорону навколишнього середовища»,
подану до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії
в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»**

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Проблематика, якій присвячено дослідження, є надзвичайно актуальною у сучасних умовах, коли міжнародне право у цілому порушується, а міжнародна спільнота не може віднайти засоби, аби вплинути на порушника та забезпечити виконання ним відповідних міжнародних зобов'язань. Як підкреслюється у роботі, це є наслідком відсутності у міжнародному праві ефективної та цілісної системи забезпечення виконання його приписів, що частково пов'язано із самою консенсусною природою міжнародного права та його основними суб'єктами – державами. Проте міжнародне право еволюціонує, а державний суверенітет зазнає усе більших обмежень, що вже наявні продемонстровано у міжнародному праві захисту прав людини. Як здається, такі саме процеси мають відбуватися також у міжнародному праві навколишнього середовища, яке спрямовано на збереження найціннішого для людства ресурсу, яким є навколишнє середовище.

У цьому зв'язку актуальності набуває вироблення певних механізмів контролю за дотриманням міжнародних договорів про охорону навколишнього середовища, які – що підкреслено здобувачкою – залишаються основним джерелом міжнародних природоохоронних зобов'язань. Авторці вдалося продемонструвати, що особливу роль у цих процесах відіграють саме спеціальні органи контролю, утворення яких є тенденцією при укладанні нових багатосторонніх екологічних угод. Як наслідок, саме на вдосконаленні їх структури та роботи, а також на можливій координації їхніх зусиль мають бути сфокусовані майбутні дослідження, спрямовані на покращенні охорони навколишнього середовища.

Звісно, що глобальні екологічні проблеми пов'язані із різними чинниками та залежать від різних факторів, у тому числі і тих, що не залежать від людської діяльності. Проте ті з них, що залежать від людського фактору, мають вирішуватися, перш за все, правовими методами. У цьому аспекті велику та значущу роль відіграє міжнародне право навколишнього середовища, дієвість якого на пряму залежить від механізмів контролю за дотриманням його норм.

Необхідність комплексного дослідження у цій сфері обумовлена ще однією особливістю міжнародно-правової охорони довкілля – її фрагментацією. Її наслідком, з одного боку, є відсутність міжнародних договорів, які б охороняли довкілля у цілому, базуючись на екосистемному підході, а з іншого - не узгоджена робота різних органів забезпечення дотримання відповідних договорів.

Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що вони можуть бути використані у науково-дослідній, правотворчій та правозастосовній діяльності, а також у навчальному процесі - для вивчення дисциплін «Міжнародне публічне право», «Міжнародне право навколишнього середовища», «Право міжнародних організацій». Деякі

пропозиції, наведені у дисертації, було застосовано у навчальному процесі Одеського національного університету імені І.І. Мечникова при викладанні дисциплін: «Міжнародне публічне право» та «Міжнародне екологічне право» (Довідка про впровадження № 01-01-691 від 11.04.2023). Наукові висновки та запропоновані в дисертації положення щодо важливості врахування міжнародних договорів з охорони довкілля та їх положень при вдосконаленні положень національного права та правозастосовної діяльності як на загальнодержавному, так і місцевому рівнях, зокрема були впроваджені у процес підготовки та підвищення кваліфікації працівників Департаменту екології та розвитку рекреаційних зон Одеської міської ради (Акт про апробацію і впровадження № 402/0114/1 від 30.03.2023).

Ступінь обґрунтованості положень та висновків дослідження.

Дисертаційне дослідження Ю.І. Підгородинської є оригінальним науковим дослідженням актуальних в теоретичному і практичному контексті проблем міжнародно-правової науки та містить науково обґрунтовані результати, що вирішують завдання аналізу проблем і тенденцій здійснення міжнародного контролю за дотриманням міжнародних договорів про охорону навколишнього середовища.

Об'єкт та предмет дисертаційного дослідження визначені відповідно до встановлених вимог та дозволяють всебічно проаналізувати проблему, не виходячи за межі наукової спеціальності.

Структура дисертації обрана вірно та є логічною, що надає авторці можливість обґрунтовано, послідовно і повно розкрити тему дослідження та досягти поставленої мети. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, що об'єднують десять підрозділів, висновку, списку використаних джерел (налічує 214 найменувань) та 3 додатків.

Наукові положення, висновки і рекомендації, наведені у дисертації, є теоретично обґрунтованими і достовірними, зважаючи на проведений критичний аналіз значного обсягу наукової літератури, нормативних й

інших джерел, з-поміж яких варто виокремити міжнародні договори, акти міжнародних міжурядових та неурядових організацій, інші норми «м'якого права», акти внутрішнього законодавства, рішення міжнародних і національних судових установ, а також наукові праці у сфері міжнародного права, переважно іноземних авторів, а також на раціональне застосування комплексу наукових методів і прийомів наукового пізнання та ефективну апробацію отриманих результатів. Зазначене вище забезпечило всебічний, системний та комплексний аналіз роботи органів забезпечення дотримання міжнародних договорів про охорону навколишнього середовища, а також дозволило запропонувати шляхи вдосконалення діяльності відповідних інституційних механізмів у вказаній сфері.

Основні результати дисертаційної роботи достатньо повно висвітлено в наукових публікаціях здобувачки. Її посилання на опубліковані результати досліджень за темою дисертації є достовірними. Важливі положення та висновки дисертації відображено у 10 наукових публікаціях, у тому числі в 5 наукових статтях, які були опубліковані у наукових фахових періодичних виданнях України з юридичних наук, а також в опублікованих тезах доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях.

Повнота викладу основних результатів дисертації відповідає встановленим вимогам. Кількість та обсяг публікацій, які розкривають основний зміст роботи, засвідчує належний рівень апробації отриманих результатів. Зміст анотації достатньо розкриває основні положення дисертаційної роботи, а також презентує отримані автором наукові результати, висновки та рекомендації.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що дисертація є першим в Україні комплексним дослідженням, присвяченим визначенню правового статусу та компетенції органів міжнародного контролю за дотриманням міжнародних договорів про охорону

навколишнього середовища, розроблені нові наукові положення та сформульовані рекомендації щодо вдосконалення їх роботи.

Авторкою обґрунтовано, що міжнародний контроль за дотриманням універсальних міжнародних природоохоронних угод здійснюється широким колом суб'єктів у різних формах, головну роль серед яких відіграє саме інституційна форма контролю, а також продемонстровано, що контрольні функції щодо дотримання міжнародних договорів про охорону довкілля властиві майже всім органам, що здійснюють їх адміністрування (пункти 1 та 2 наукової новизни).

Цінним є висновок авторки про те, що проведення міжнародного контролю за дотриманням міжнародних договорів про охорону навколишнього середовища завдяки утворенню спеціальних органів (комітетів з імплементації та забезпечення дотримання) є найбільш ефективним та має перспективи розвитку (пункт 3 наукової новизни).

Дисертантка ретельно проаналізувала діяльність цих органів та виокремила проблемні аспекти реалізації ними контрольних повноважень в контексті забезпечення ефективності дотримання відповідних міжнародних договорів, серед яких відсутність вагомих важелів впливу на державу, яка не виконує договірні зобов'язання.

Доцільним з практичної точки зору є надання дисертанткою рекомендації щодо того, аби як у тексті договорів, так і в інших актах, що визначають компетенцію спеціальних органів контролю за їх дотриманням, зазначалася можливість призупинення користування перевагами, які надають відповідні угоди, у випадках серйозного та систематичного невиконання державами своїх зобов'язань за договором (с. 211).

Цінними є положення дисертації щодо оцінки доктринальних підходів до змістовного наповнення понять «міжнародний контроль» і «міжнародний моніторинг» (стор. 39 - 43). У результаті, авторка визначає їх як взаємопов'язані, але різні за змістом та наслідками застосування

механізмами, та наголошує на тому, що міжнародний моніторинг може використовуватися у цілях міжнародного контролю як його метод чи передувати йому, як і навпаки результати незалежного міжнародного моніторингу можуть спричинити ініціювання процедури міжнародного контролю.

В роботі містяться й інші слушні положення, висновки і рекомендації. У цілому дисертантка успішно виконала поставлені завдання. Сформульованим у дослідженні науковим положенням, висновкам і рекомендаціям притаманні елементи наукової новизни. Вони є науково обґрунтованими і достовірними. Сильним елементом дисертації є порівняльний аналіз роботи 17 комітетів із забезпечення дотримання та імплементації міжнародних екологічних угод, що дозволило узагальнити її та зробити системні висновки.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Оцінюючи позитивні наукові здобутки Юлії Ігорівни Підгородинської, вважаємо за необхідне зазначити наступні дискусійні положення та зауваження до поданої кваліфікаційної роботи, які, на наш погляд, потребують уточнення:

1. На с. 33 роботи дисертантка стверджує: «...говорючи про способи забезпечення виконання зобов'язань, слід розрізняти джерела їх виникнення, адже до зобов'язань, що базуються на договорі та односторонньому акті держави, не можна застосовувати ті самі способи забезпечення виконання». Бажано було б під час публічного захисту розвинути цю думку дисертантки, пояснивши, у чому саме мають відрізнятися способи забезпечення зазначених вище зобов'язань.

2. На стор. 65 дисертації дисертаційного дослідження авторка зазначає, що «можливість охоплення етапами міжнародного контролю також процесу притягнення підконтрольної держави до міжнародної відповідальності є дискусійною, адже міжнародна відповідальність є самостійним інститутом міжнародного права, що розглядається окремо від

інституту міжнародного контролю». З урахуванням викладеного під час публічного захисту дисертантці слід додатково пояснити, чи вважає вона міжнародний контроль окремим інститутом міжнародного права.

3. У роботі наголошується на відсутності спеціалізованої міжнародної природоохоронної організації, що дивує та виглядає не зовсім коректним на тлі розгляду функцій та ролі ЮНЕП у цій сфері (стор. 61, 63). Це питання потребує додаткового пояснення дисертантки під час публічного захисту.

4. Дисертантка вказує (на стор. 207), що «у режимах багатосторонніх міжнародних природоохоронних договорів переважають інституційні форми контролю, хоча проста або змішана форма також не є виключеною». У зв'язку з цим виникає необхідність у поясненні, що саме має на увазі авторка під змішаною формою контролю за дотриманням відповідних договорів.

5. На жаль, дисертантка недостатньо уваги приділила положенням міжнародних актів щодо міжнародного контролю за процесом роззброєння, хоча, вважаємо, представлена дисертаційна робота виграла б, коли авторка більш широко застосовувала положення міжнародних актів щодо міжнародного контролю за процесом роззброєння.

Разом з тим, висловлені зауваження та питання, насамперед, мають рекомендаційний та уточнюючий характер та істотно не впливають на високу загальну позитивну оцінку виконаної дисертанткою роботи.

Загальний висновок. Дисертація Підгородинської Юлії Ігорівни на тему «Органи міжнародного контролю за дотриманням міжнародних договорів про охорону навколишнього середовища» може розглядатися як завершена наукова праця, яка виконана на достатньо високому науково-методологічному рівні, в якій отримані наукові та практичні результати, спрямовані на вирішення проблеми удосконалення механізмів контролю за дотриманням міжнародних договорів про охорону навколишнього середовища. Поставлена мета дослідження досягнута, завдання виконані. Зроблені авторкою висновки

отримали необхідну аргументацію. За рівнем наукової новизни представлені у дисертаційній роботі результати відповідають рівню дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії; кількість та зміст наукових публікацій дисертантки за темою дисертації відповідають чинним вимогам для висвітлення результатів дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

На підставі наведених аргументів можна дійти висновку, що дисертаційна робота Підгородинської Юлії Ігорівни на тему ««Органи міжнародного контролю за дотриманням міжнародних договорів про охорону навколишнього середовища» відповідає спеціальності 081 «Право» та відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціальної вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її авторка – Підгородинська Юлія Ігорівна - заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

доктор юридичних наук, професор
професор кафедри міжнародного
та європейського права
НУ «Одеська юридична академія»

Сурілова

Олена СУРІЛОВА

